

Kees Posthumus

GELOOF

en een hoop
zonnepanelen

naar een duurzame, groene geloofsgemeenschap

Inhoud

- 7 Voorwoord
- 9 Inleiding: Hoop voor Gods Schepping
- 11 De eerste dans / Een verhaal voor de zevende dag
- 16 **In de groene sjoel** – Jodendom
- 20 **Recept** – Woestijnsoep
- 22 Van Nieuwe Levensstijl naar GroeneKerken
- 27 Zingen voor een goede schepping
- 33 **'Wij hebben één aarde'** – Oecumene
- 38 **Recept** – Soep van tante Carmen
- 41 Groene, gelovige jongens gaan voor duurzame energie
- 45 Het eerste concert
- 52 **'Onze droom staat op het dak'** – Protestantse Kerk in Nederland
- 56 **Recept** – Nasi met z'n allen
- 59 Vrijzinnige floxen rond de kerk
- 63 Bidden voor een goede schepping
- 72 **Klimaatcrisis vraagt om veerkracht** – Rooms-Katholieke Kerk
- 77 **Recept** – Mexicaanse bonenburrito's
- 80 Elke tiende graad maakt uit
- 84 Hoe wij gingen horen, zien, ruiken, voelen en proeven
- 88 **Sensoren voor de kleine wassing** – Islam

- 93 **Recept** – Indiase Jalfrezi-curry met aubergine
- 96 Groene theologie
- 100 Symbolen en rituelen
- 105 **Tweede kans voor de aarde** – Leger des Heils
- 109 **Recept** – Groentetaartjes van Kees
- 112 Maria uit een oude beuk
- 116 De eerste kus
- 119 **Groen in Goes** – Doopsgezinde Broederschap en Vereniging van Vrijzinnige
Protestanten
- 123 **Recept** – Vegetarisch op de barbecue
- 126 Gedichten over de schepping
- 130 **'U moet korter douchen. Amen'** – Gereformeerde Kerk vrijgemaakt en
Nederlands Gereformeerde Kerk
- 134 **Recept** – Franciscuskoekjes
- 137 Windmolen in de kerktoren
- 140 De eerste woorden
- 145 **Levend water om te sproeien** – Christelijk Gereformeerde Kerk
- 149 **Recept** – Eton Mess
- 152 Zegeningen
- 156 **God aanbidden met je sokken** – Evangelische beweging
- 161 Over GroeneKerken en de organisaties erachter
- 165 Meer weten?
- 169 Index op onderwerp
- 174 Verantwoording

Inleiding: Hoop voor Gods Schepping

Ken je dat gevoel?

Dat het lijkt of jouw groene acties niets bijdragen? Dat de wereldwijde milieu- en klimaatproblemen te groot lijken? Dat de mensen om je heen helemaal niet meewerken aan de zorg voor de schepping?

Dat gevoel klopt! En toch hebben jouw acties zin en houden we hoop.

We houden hoop, terwijl we leven in een wereld met immense problemen.

Eilanden verdwijnen in de zee, mensen hebben honger en worden uitgebuit voor westerse consumptie. Tsunami's, orkanen en bosbranden verwoesten leefgebieden van mens en dier. Intussen leven wij ons welvarende leven en sluiten we onze ogen voor de leefomstandigheden en milieuproblemen ver weg. We vliegen naar onze vakantiebestemming en ondertussen lijden kinderen aan astma en verdwijnt zeldzame natuur door alle stikstof.

We houden hoop, want in dit land nemen zeventig kerken per jaar een dapper besluit.

'We gaan veranderen. We zijn verantwoordelijk voor de schepping en daarom gaan we eerlijke koffie schenken en een avond over duurzaamheid organiseren.'

Is dat genoeg? Nee, helaas niet. Maar het is wel een eerste stap naar een 'groen normaal'.

En jij kan ervoor zorgen dat die verandering sneller gaat en dat jouw kerk stappen gaat zetten die impact hebben. Want in iedere geloofsgemeenschap die de keus maakt om groene kerk te worden, is één persoon begonnen.

In 2011 begonnen Tearfund en Kerk in Actie kerken uit te dagen om 'groen' te worden.

Sindsdien zijn honderden kerkleden in actie gekomen, verenigd in een netwerk van Groe-

neKerken. Zij hebben zich hard gemaakt voor verduurzaming van hun geloofsgemeenschap. Ze schreven brieven, organiseerden avonden, gaven presentaties, waren rebels, hebben andere keuzes gemaakt. Omdat zij de urgentie voelden en de kerk in beweging wilden brengen. Ook jij bent zo'n aanjager.

Kerk in Actie en Maatschappij van Welstand, de huidige dragers van GroeneKerken, willen dat duurzaamheid onderdeel uitmaakt van het DNA van de kerk. Help jij een handje mee in je eigen kerk?

Groene kerken zijn er in alle kleuren en stromingen.

In dit boek maak je kennis met de motivatie van dominees, priesters, voorgangers, een imam en een generaal. Achter iedere leider staat een groep mensen die zich met hart en ziel inzet voor deze verandering binnen hun eigen geloofsgemeenschap. Ze vertellen welke obstakels ze tegenkwamen, hoe ze erover heen sprongen en waarom ze doorgaan.

Daarnaast verzamelden we prachtige verhalen over God die de wereld schept en lekkere recepten om te koken voor groepen. Ook vind je passende liederen en gebeden.

Dit boek schetst een beeld van kerken die in beweging willen komen voor Gods schepping.

Ze tonen een pad richting jÓuw duurzame kerk. Laat je inspireren en begin vandaag nog met de verandering binnen jouw kerk.

Van de redactie

Annelies Buit en Matty van Leijenhorst, GroeneKerken

2022

De eerste dans

Een verhaal voor de zevende dag

God leert de wereld dansen

Na zes dagen van scheppen, nam God een dagje vrij
Een welverdiende pauze. Da's nodig want, dacht Hij:
Dat jachten en dat jagen, doen God en mens geen goed
En hij maakte na zes dagen een dag waarop niets moet

Vanuit een luie ligstoel
Hoog boven in het heelal
Bekeek hij heel zijn schepping
Een wonderlijk geval
En God dacht bij zichzelf:
Het was een goed idee
Om al dit moois te scheppen
Wat ben ik creatief!
Zoveel, in slechts zes dagen
Wat ben ik productief!

God zag de mensen zitten
En zag de mensen staan
En knielen, liggen, bukken
En snel of langzaam gaan
Dat alles was wel nuttig
Maar ook een beetje saai

Doeltreffend en doelmatig
Maar zonder draai of zwaai
Betrekkelijk fantasieloos
En weinig origineel
Beslist wel ergens goed voor
Maar weinig cultureel

12 Wat miste, was iets vrolijks
Iets zonder doel of zin
Iets opgewekts en olijks
Iets dwars er tegenin

Iets zonder zweet des aanschijns
Iets enkel voor de pret
Iets puur omdat het leuk is
Iets met... een pirouette!

Hij zag een grote vlinderstruik
In een hoek van het paradijs
Met daarboven een klein vlindertje
Dat heel spelenderwijs
Wat fladderde en ritselde en wiegde in de wind
Met wapperende vleugeltjes in een zachte zomertint
Zo licht kon het leven wezen, als een vlinder zonder last
Zo zorgeloos en beweeglijk
En God was blij verrast

En aan de oever van een plas
Zag hij twee zwanen baltsen
Een sierlijk bal, een pas de deux

Met uitgestrekte halzen
Hij maakt een draai, versnelt zijn pas
Vertraagt en keert weer om
Zij buigt, en terug, een huppeltje,
In driekwartsmaat weerom
Hij wil met haar, zij wil met hem
De hartstocht komt in schokken
De passie spat hun veren af
De liefde wordt voltrokken

13

En uit het bos, het apenbos
Klinken uitgelaten kreten
Heel de familie chimpansee
Zit schaamteloos te keten
Zwiep, zwap, een tak
Pa pakt hem beet
En zwaait alsof hij zweeft
Twee jonkies zwaaien hem achterna
En moeder chimpy heeft
Een dolle bui, vol gekkigheid
Draait vrolijk in het rond
Het hoofd geheven in de nek
En wiebelend met haar kont
Ze springt omhoog en maakt een draai
Met opgeheven handen
En lacht de wijde wereld toe
Alvorens zacht te landen

Dat vlindertje, die chimpansees,
De zwanen met hun sjans

Brachten God op een goed idee
In zijn ogen kwam een glans
Dat houterige, stijve, waarmee mensen bewogen
Zou best een beetje soepeler en muzikaler mogen

14

Hij riep: zeg Adam, Eva
Mag ik jullie even storen?
Er is, wat ben ik creatief
Een goed idee geboren
Ga daar maar staan
De muziek gaat aan
Pak elkaar en pak je kansen
Vandaag, op deze zevende dag
Ga ik jullie leren dansen!

Zij kijken hem wat onwennig aan
Was hun Schepper wel bij zinnen?
Maar gingen braaf afwachtend staan
Het bal kon gaan beginnen...

Dan klinken uit de hemel, van de engelen die er wonen,
Van harp, en citer, accordeon de opgewekte tonen
Heel soepel, niet zo braaf als kerken dikwijls zingen
Dit is muziek waarop een mens kan zwaaien, draaien, swingen

De rumba en de chachacha, de tango en de wals
De quickstep en de linedance, volksdans op festivals
De horlepiep, de klompendans gedanst op Hollands hout
Zeg, ken jij de Veleta niet? Nee, die is mij te oud
Een pas de deux, ensemble dans, een breakdance, wervelend snel

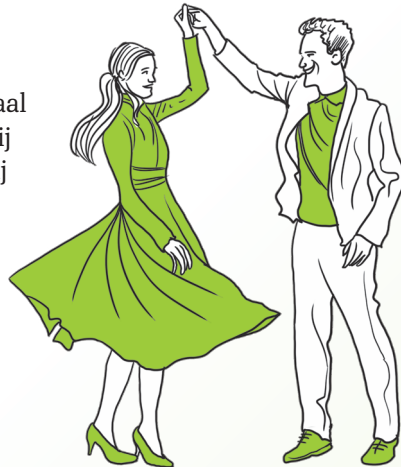

Een streetdance, Michaels moonwalk, de Franse passerelle
Klassieke dans, moderne dans, Tsjaikovski, Hans van Maanen
De Notenkrakerssuite of zes stervende zwanen
De polonaise op een feest, een reidans, heel sereen
De hiphop en de tapdans op rechter, linkerbeen
De disco met zijn schitterlicht, de ballroom, zie ze zwieren
In variaties bij de vleet, in paren, met zijn vieren
De paaldans en de striptease, de buikdans, bijna bloot
Het dansen om de meiboom tot aan het morgenrood
Heel soepeltjes en flitsend of soms een beetje stijf
Gekleed in fraaie drachten of met weinig om het lijf
De twist, de twips, de rolstoeldans, in groepen of in kringen
En als je wilt geheel alleen en je mag er zelfs bij zingen

Je vlindert en je dartelt, je lijkt zonder gewicht
Een glimlach op je lippen en op je voeten: licht

Op alle continenten, in elk ras of taal
Weten mensen hoe te dansen, wij dansen allemaal
Da's beter dan marcheren, brengt vrede dichterbij
Begrip tussen de volken, in vrede, voorspoed, vrij

Geniet dus van het leven en dans de wereld door
Het is door God gegeven, Hij danst je zelf voor

In de groene sjoel

Jodendom

16

Begin februari 2022 betrok de Amsterdamse Modern Orthodoxe Sjoel (AMOS) haar nieuwe gebouw. Het is, tot dan toe, de eerste en enige groene synagoge in Nederland. Rabbijn van AMOS is Menachem Sebbag. Hij is ook hoofdkrijgsmachtrabbijn in het Nederlandse leger.

Vanochtend belde Menachem Sebbag nog met GroeneKerken. Waar intussen op ruim 350 kerken het bordje 'wij zijn een groene kerk' is bevestigd, wordt voor AMOS een nieuw bordje ontworpen: 'wij zijn een groene sjoel'. Er was al een bordje 'wij zijn een groene moskee'.

Sebbag: 'Binnen de Joodse traditie bestaat een grote verscheidenheid aan richtingen, van extreem orthodox tot zeer liberaal. Moderne orthodoxie vind je in het midden van de orthodoxie. Geen zwarte hoeden, ook niet liberaal. Conservatief, met een wereldse blik. Samen met onze voorzitter richtte ik deze gemeenschap zo'n tien jaar geleden op. Het is intussen de grootste orthodoxe gemeenschap van Nederland, wij groeiden snel en sterk.' De website van AMOS beschrijft het zo: 'Niemand is te vroom, niemand is niet vroom genoeg.'

Vernieuwbouw

'Tot voor kort was AMOS een gemeenschap zonder eigen locatie. Voor onze diensten huurden wij ruimte, in de Joodse jeugdclub of een school aula. In 2021 kochten wij een bestaand kantorencomplex. Vrij nieuw, vijftien jaar oud. Het gebouw is ontworpen en gebouwd volgens antroposofische uitgangspunten. De nieuw- en verbouw pakten we aan met dezelfde architect en aannemer in dezelfde stijl. Hergebruik en renovatie van een bestaand gebouw is duurzamer dan nieuwbouw.'

Om de hoogte in te kunnen, moest een deel van het complex gesloopt worden. Op die plaats vindt de nieuwbouw van de sjoel zelf plaats. We haalden stenen uit Jeruzalem, waardoor de voorgevel lijkt op de Klaagmuur. Het nieuwe groene bordje zal er prachtig op uitkomen. Ons nieuwe gebouw is modern, gasloos, gericht op een duurzame toekomst. Alle daken van onze sjoel liggen vol met zonnepanelen. De dakbedekking op het nieuwbouwgedeelte bestaat uit zonnepanelen: een zeer duurzame manier van bouwen.'

Na de Tweede Wereldoorlog zijn er in Nederland nauwelijks nieuwe sjoels gebouwd. Bestaande synagogen zijn vaak oudere gebouwen, die moeilijk te verduurzamen zijn.

Mens centraal

'Ik preek regelmatig over duurzaamheid: het ligt dicht bij mijn hart. De schepping is ons gegeven, gegund, om te gebruiken. Niet om te misbruiken. Dat gezegd hebbende: ik onderschrijf en ondersteun zeker niet alle gedachten en uitgangspunten in de milieubeweging.

Vanuit Joods perspectief geloven wij dat er een Schepper is die de wereld heeft geschapen. De mensheid, de dieren, de planten, de gehele kosmos. Daarin stelde de Schepper wel prioriteiten: de mens en zijn daden staan centraal, de rest is ter ondersteuning aan de mensheid. Als de mens honger heeft, mag hij de planten plukken en de dieren doden om te eten. De mens is de hoogste en belangrijkste schepping, met de plicht gebruik te maken van de schepping voor zijn eigen bestaan.

Tegelijk biedt de Joodse Bijbel waarschuwingen, regels en wetgeving voor de manier waarop je met de schepping om dient te gaan. Een bekend voorbeeld daarvan betreft de landbouw. Mensen kregen de plicht en het recht om de aardse krachten te gebruiken voor eigen doeleinden. Tegelijk is er de plicht om het land elk zevende jaar braak te laten liggen en zo de aarde haar krachten terug te laten krijgen. De plicht om de aarde te gebruiken, zonder dat onherstelbare schade wordt aangericht, waardoor toekomstige gene-

**'De Joodse
theologie biedt
talloze voorbeelden
om verstandig
gebruik te maken
van de schepping'**

raties er ook van kunnen genieten. Helaas wordt er wel degelijk onherstelbare schade aangericht, met als gevolg de huidige klimaatcrisis.'

Vlees

'De Joodse theologie biedt talloze voorbeelden om verstandig gebruik te maken van de schepping. Zo hebben wij het recht om een dier te slachten en te eten. Tegelijkertijd wijst de wetgeving keer op keer op het belang van een humane omgang met dieren.

Er is binnen de Joodse traditie een belangrijke stroming die het vegetarisme omarmt. In Genesis staat dat de mensen mogen heersen over de dieren en eten van het plantenrijk. Let op het verschil: heersen over, eten van.

Vanuit de Joodse theologie geloven wij dat Adam en Eva in de tuin van Eden geschapen waren om vegetarisch te zijn. Zij mochten dieren gebruiken als werktuigen, maar niet om te slachten en te eten.

Pas duizend jaar later breekt na de zondvloed een periode aan waarin de mens spiritu-

eel zwakker is. Het lukt niet langer om op het spiritueel niveau van het vegetarisme te blijven, het is te veel gevraagd. Dan krijgen mensen toestemming om toch vlees te eten. Onverminderd blijft het hogere streven om terug te keren naar de staat van leven zonder vlees. Met andere woorden: vlees eten mag, maar het was eigenlijk nooit de bedoeling.'

Fjorden

'Wij zien het wonder van de schepping vanuit de Joodse theologie als een stimulans voor de mens. Wie kijkt naar de schepping, ziet daarin de Schepper. In de fjorden in Noorwegen, op de bergtoppen van de Alpen zie je zoveel kracht, macht en schoonheid. Daarin zie je de kracht, macht en schoonheid van de Schepper zelf. Het is de pracht en praal van iets dat veel hoger en groter is dan wij. Dat brengt de verplichting met zich mee om er met respect mee om te gaan.

Aan de andere kant: soms slaat de beweging rond duurzaamheid door. Ik teken protest aan wanneer de rechten van dieren en mensen op een lijn worden gezet. Dat staat haaks op de Joodse traditie en uitleg, waarin de hiërarchie tussen wat geschapen is, duidelijk is. Tegelijk scheidt deze hiërarchie, met de mens als hoogste schepsel, meer verplichtingen dan rechten.'

Jonge mensen

'Binnen onze sjoel is duurzaamheid één van de speerpunten. Het leeft volop. Dat komt onder andere doordat onze gemeenschap behoorlijk jong is. Er zijn veel jongeren en jonge gezinnen die volop met duurzaamheid bezig zijn, vanuit een moderne kijk op de wereld.

Er is binnen onze sjoel een jonge vrouw aangesteld voor vragen over duurzaamheid. Dat werkt goed. Wij organiseren huiskamerbijeenkomsten over onze verantwoordelijkheid voor de schepping. Wij gaan met elkaar in gesprek over hoe wij onze sjoel nog duurzamer kunnen maken. Het bordje "wij zijn een groene sjoel" zal ons daar blijvend aan herinneren.'

Woestijnsoep

Dit recept kun je maken tijdens het begin van de veertigdagentijd. Traditioneel wordt dan de Bijbeltekst gelezen waarin wordt verteld hoe Jezus veertig dagen en nachten in de woestijn verbleef.

Bereidingstijd: 25 minuten. Voor 1,5 liter soep

Ingrediënten

- 1,5 liter groentebouillon
- 150 gram ontpitte dadels, in stukken gesneden
- 2 winterwortels, in stukjes gesneden
- 1 ui
- 1 stengel bleekselderij
- 1 eetlepel olijfolie
- 1 theelepel komijn
- 1 theelepel paprikapoeder
- 2 eetlepels bloem
- 1 eetlepel citroensap
- 4 eetlepels yoghurt

- › Fruit de ui, bleekselderij en wortel 5 minuten in olijfolie tot ze glazig zijn.
- › Meng de bloem met de kruiden, voeg dit toe aan het groentemengsel en bak het een paar tellen mee.
- › Voeg de koude bouillon toe en breng het geheel aan de kook. Laat 10 minuten sudderen op een laag vuur.
- › Voeg de dadels en het citroensap toe en laat het nogmaals 10 minuten sudderen.
- › Pureer de soep met een staafmixer, verhit tot het kookpunt en serveer het met een eetlepel yoghurt per bord of kom.

Uit: Tini Brugge en Gert Vos, *Hemelse spijzen. Een jaarkrans van recepten en hun diepere betekenis*. Tielt/Kampen 2004.

Dit recept kun je maken tijdens het begin van de veertigdagentijd

LEKKER HOOR...
BEETJE DROOG
MISSCHIEN

Wie gelooft, gaat voor groen

Overal in Nederlandse kerken zijn mensen op zoek naar een meer duurzame manier van leven. Wie gelooft in een scheppende God, wil voor de prachtige schepping zorgen ter ere van de Schepper en deze bewaren voor volgende generaties.

De weg naar een duurzame wereld vraagt om een lange adem, om geloof en hoop, theologie en inspiratie, en om navolgbare voorbeelden. In dit boek vind je het allemaal. In de vorm van reportages en interviews, recepten en verhalen, gebeden en praktische tips.

Met *Geloof en een hoop zonnepanelen* word je als lezer gestimuleerd om niet alleen je eigen leven, maar ook je kerk of geloofsgemeenschap te verduurzamen. Want geloof en verduurzaming hebben alles met elkaar te maken.

Kees Posthumus is verhalenverteller, theatermaker, kerkjournalist en dagvoorzitter. Als journalist werkt hij onder andere voor *Woord & Dienst*, *Open Deur*, #protestant en *Kerkmagazine*.